

## РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ДІАЛОЗІ

**Голіяд Наталія Іванівна,**

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу

Київського національного лінгвістичного університету

ORCID ID: 0000-0002-2553-2615

Стаття присвячена визначенню ролі перекладу в міжкультурному і політичному діалозі в умовах сучасного мінливого світу. Автор визначає поняття міжкультурної політичної комунікації. У статті йдеться про те, що переклад слугує посередником між культурами і сприяє порозумінню між представниками різних держав. У роботі розглянуто, як переклад впливає на політичні процеси в контексті дипломатії та міжнародних відносин, окреслено функції дипломатії (виконавча, аналітична, безпекова, патронатна й інтервенційна), які впливають на тематику перекладів, та види дипломатії, як-от державна дипломатія, мультистороння (мультилатеральна) демократія, публічна дипломатія, гуманітарна дипломатія, культурна дипломатія, економічна дипломатія, консульська дипломатія. У статті визначено труднощі, з якими стикається перекладач під час виконання перекладу в міжнародній політичній сфері. До них належать відмінності у структурі мов, у лексичному складі, наявність культурних стереотипів і упереджень. До завдань, які повинен виконати перекладач під час виконання перекладу, належать відтворення культурного контексту, подолання культурних непорозумінь, визначення відповідників між системами цінностей у різних культурах, стимулювання шляхом кваліфікованого перекладу розвитку емпатії та порозуміння між учасниками комунікації на будь-якому рівні, сприяння ефективній міжкультурній комунікації на міжнародному рівні. Для виконання завдань у міжкультурній політичній сфері використовується як письмовий, так і усний переклад. Для успішної міжкультурної політичної комунікації на міжнародних заходах, конференціях, семінарах, зустрічах, мистецьких заходах тощо використовується синхронний і послідовний переклад, а також письмовий переклад у разі укладання угод і контрактів. Глобалізація, технологічні інновації, значні зміни в міжнародній політиці та поява різноманітних комунікаційних платформ створили нові можливості та серйозні виклики для професійних перекладачів. Технологічні розробки, як-от системи машинного перекладу та штучний інтелект (ШІ), мають великий вплив на переклад у сферах міжкультурної та політичної комунікації.

**Ключові слова:** міжкультурний діалог, політичний діалог, глобалізація, міжкультурна комунікація, усний переклад, писемний переклад, культурний контекст.

### **Holiad Nataliia. The role of translation in intercultural and political intercourse**

The article is dedicated to defining the role of translation in intercultural and political dialogue in the conditions of the modern changing world. The author defines the concept of intercultural political communication. The article states that translation serves as a mediator between cultures and promotes understanding between representatives of different states. The paper examines how translation influences political processes in the context of diplomacy and international relations, outlines the functions of diplomacy (executive, analytical, security, patronage and interventional) which influence the subject areas of translation? And types of diplomacy such as state diplomacy, multilateral diplomacy, public diplomacy, humanitarian diplomacy, cultural diplomacy, economic diplomacy, consular diplomacy. The article identifies the difficulties that a translator faces when performing translation in the international political sphere. These include differences in the structure of languages, lexical systems, existence of national stereotypes and prejudices. The task that a translator must fulfil when performing a translation include reproducing the national context, overcoming cultural misunderstandings, identifying correspondences between the systems of values in different cultures, promoting empathy and understanding between the participants of communication at any level through qualified translation and fostering effective intercultural communication at the international level. Written and oral kinds of translation are employed to perform the tasks in the intercultural political sphere. Simultaneous and consecutive kinds of oral translation are used for successful intercultural political communication at international events, conferences, seminars, meetings, artistic events and written translation

*is resorted to when signing agreements and contracts. Globalization, technological innovations, significant changes in international politics and the emergence of various communication platforms have created new opportunities and have posed serious challenges for professional translators. Technological developments such as machine translation systems and artificial intelligence are having a major impact on translation in the areas of intercultural political communication nowadays.*

**Key words:** *intercultural dialogue, political dialogue, globalization, intercultural communication, oral interpretation, written translation, cultural context.*

**Вступ.** На сучасному етапі глобалізаційних процесів у суспільстві переклад відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації і політичному діалозі. Як невід’ємний засіб міжкультурної взаємодії переклад допомагає передати інформацію, ідеї, думки, емоції тощо з однієї культури в іншу. У цьому сенсі переклад передбачає не просте відтворення слів іноземною мовою, а трансляцію смислів, значень, конотацій, культурних особливостей, звичаїв і традицій шляхом адаптації їх іншою мовою. Перекладач виступає в ролі посередника між різними мовними і культурними спільнотами, забезпечує їх засобами зв’язку.

Під політичною міжкультурною комунікацією розуміємо обмін інформацією між політичними особами, урядами країн, політичними організаціями, громадськістю. У сучасних умовах цей процес ускладнюється тими викликами, які ставить перед нами сучасне суспільство, адже на міжнародній арені мають вагомий вплив міжнародні організації, мультинаціональні корпорації та глобальні медіа.

Актуальність дослідження зумовлена тим фактом, що глобалізація на сучасному етапі розвитку суспільства створює нове середовище для міжкультурної і політичної комунікації, ставить нові виклики і вимоги до суспільства, яке повинне адаптуватися до швидкозмінних умов без утрати культурної і політичної ідентичності.

**Постановка проблеми:** питання міжкультурної і політичної комунікації та ролі перекладу в ній було об’єктом численних досліджень науковців. Серед них можна назвати О. Бондаренка [1–3], О. Ребрія [4; 5], Р. Поворознюк [6], М. Бейкер [7] та інших. Однак сьогодення ставить перед людством нові проблеми та виклики, що зумовлюються сучасним станом глобалізаційних процесів, за яких усі види комунікації зазнають докорінних змін.

**Мета статті** – розглянути умови і проблеми, що впливають на міжкультурну та

політичну комунікацію нині, і визначити чинники, які сприяють становленню ефективної міжкультурної комунікації і ефективного політичного діалогу.

**Результати.** У процесі перекладу текстів у політичному середовищі перекладач має враховувати культурну специфіку і відтворювати культурні смисли відповідним чином. Основними завданнями, які стоять перед перекладачем у міжкультурній комунікації, є: відтворення культурного контексту, подолання культурних непорозумінь, установлення відповідностей між системами цінностей різних культур, сприяння розвитку емпатії і порозуміння між учасниками комунікації, сприяння ефективній міжкультурній комунікації на міжнародному рівні.

Відтворення культурного контексту є обов’язковою умовою якісного перекладу, оскільки перекладач не обмежується перекладом лише лексики чи граматичних конструкцій. У перекладі важливо враховувати культурні розбіжності та відповідним чином відтворити, наприклад, культурні реалії, які почасти не мають відповідників у цільовій культурі та, відповідно, мові. Культурні розбіжності передбачають наявність відмінних звичаїв, традицій, соціальних норм, релігійних особливостей, які впливають на ефективність комунікації і вимагають від перекладача обізнаності з їхньою специфікою та здатності адаптувати їх до необхідного культурного контексту.

Важливим аспектом є також здатність перекладача долати культурні непорозуміння невербального плану, які можуть виникнути через різні культурні традиції, соціальні норми та засоби невербальної комунікації в різних культурах. Це стосується міміки, жестів, інтонації, які можуть бути прийнятними в одній культурі й образливими в іншій. Наприклад, великий палець, піднятий догори, часто використовується для того, щоб висловити схвалення. Однак у деяких частинах Європи й у країнах Близького Сходу цей жест

уважається образливим. До того ж значення жестів може змінюватися із часом. Наприклад, вищевказаний великий палець, піднятий догори, використовувався іракцями у вітанні американських військових. Дослідження довели, що жителі Іраку запозичили цей жест в американських солдатів у часи першої війни в Перській затоці [8]. Отже, саме переклад слугує містком між культурами й усебічна обізнаність перекладача в культурних особливостях різних народів допомагає зберегти та відповідним чином відтворити мовою перекладу культурну специфіку.

Переклад є важливим інструментом виникнення емпатії між представниками різних культур і сприяє порозумінню між ними, оскільки у процесі обміну інформацією, знаннями та досвідом розвиваються повага і толерантність. Завдяки цьому зникають стереотипи і встановлюється сприятлива й ефективна міжкультурна комунікація.

Під час перекладу перекладач стикається з низкою проблем, як-от відмінності у структурі мов, у лексичному складі, наявність культурних стереотипів і упереджень.

Тож у міжкультурній комунікації переклад є не просто технічним процесом, а основним елементом у забезпеченні взаєморозуміння між культурами. Він є не лише засобом передачі інформації, а й інструментом відтворення культурного, соціального й емоційного контексту.

У сфері міжнародних відносин переклад є визначальним у політичному діалозі, оскільки точність і адекватність спілкування мають вирішальне значення для досягнення порозуміння, уникнення конфліктів і укладання угод. Перекладачі сприяють передачі значення, намірів і контексту в політичній комунікації. Значущість перекладу в політичній комунікації є особливо важливою в міжнародних переговорах, дипломатичній кореспонденції, міжнародних угодах і в урегулюванні конфліктів.

Політичний діалог на найвищому рівні здійснюється шляхом участі в самітах і міжнародних форумах, через телефонну комунікацію представників держав тощо. Наприклад, у рамках діяльності Представництва України при Європейському Союзі (далі – ЄС) відбуваються зустрічі лідерів України і країн ЄС на самітах, засіданнях Ради асоціації, Комітету та підкомітетів асо-

ціації. Окрім того, політичний діалог реалізується через регулярні консультації директорів зовнішньополітичних відомств України та ЄС, спільні засідання в робочих групах Ради ЄС з питань глобального роззброєння та контролю над озброєнням (CONOP/CODUN) та з питань озброєнь (COARM) [9].

Політичний діалог зумовлюється функціями дипломатії, до яких належать виконавча, аналітична, безпекова, патронатна й інтервенційна. Виконавча функція передбачає реалізацію зовнішньої політики держави, аналітична – збір і аналіз інформації стосовно зовнішньоекономічних відносин держави. У межах безпекової функції здійснюються заходи, метою яких є гарантування національної економічної безпеки. Патронажна функція полягає у просуванні національних економічних інтересів, включаючи вихід вітчизняних виробників та інвесторів на міжнародний ринок, і забезпечення сприятливих умов участі національної економіки у світовому розподілі праці. До функцій дипломатії належить також інтервенційна, що полягає у здійсненні легального дипломатичного впливу на міжнародні організації, іноземні уряди, підприємницькі та суспільні структури з метою забезпечення національних економічних інтересів [10, с. 20].

Політичні відносини реалізуються в межах різних видів дипломатії, до яких належать державна дипломатія, мультистороння (мультилатеральна) демократія, публічна дипломатія, гуманітарна дипломатія, культурна дипломатія, економічна дипломатія, консульська дипломатія. До державної дипломатії належить офіційна дипломатія, яка здійснюється національними установами, як-от Міністерство закордонних справ. Завдання Міністерства закордонних справ – представляти й захищати інтереси держави на міжнародній арені, вести переговори, укладати міжнародні угоди, забезпечувати та просувати співробітництво з іншими державами. У межах багатосторонньої дипломатії відбувається взаємодія багатьох країн. Прикладами цього виду дипломатії є міжнародні організації, як-от Організація об'єднаних націй, Європейський Союз і НАТО. Метою цих організацій є розв'язання суперечок і вирішення спільних проблем із залученням усіх країн – членів цих організацій. Публічна дипломатія передбачає взаємодію із гро-



мадськістю, засобами масової інформації та неурядовими організаціями [11; 12]. У межах публічної дипломатії проводиться робота над поширенням обізнаності із країною, підвищенням розуміння й підтримки зовнішньої політики держави серед громадян інших держав і представників інших культур. Гуманітарна дипломатія передбачає форму взаємодії, метою якої є покращення гуманітарного становища інших країн. Вона включає роботу з виділення фінансування та забезпечення гуманітарної допомоги країнам, які цього потребують, розроблення та розвиток гуманітарних програм і проєктів, гарантування дотримання прав людини і фундаментальних свобод. Метою культурної дипломатії є підтримка та просування культурних цінностей, звичаїв, традицій, мови, літератури, музики й мистецтва в зарубіжних країнах. Через виставки, концерти, культурні обміни, літературні й інші мистецькі заходи відбувається зміцнення міжнародних відносин. Економічна дипломатія спрямована на розвиток і укріплення економічних відносин між різними державами, сприяння торгівлі, залучення інвестицій, розроблення та впровадження спільних проєктів і стратегій [13]. Сферою відповідальності консульської дипломатії є діяльність консульських установ держави в іноземних країнах. Метою є захист інтересів громадян за кордоном, надання консульських послуг, сприяння розвитку економічних, культурних та інших відносин між державами [10, с. 20].

Держави використовують усі вищезазначені види дипломатії для сприяння розвитку та підтриманню міжнародних відносин у різних галузях. Беручи до уваги кількість видів дипломатії, можна зробити висновок, що переклад, який застосовується в умовах міжкультурного діалогу, охоплює різні сфери людської діяльності. Окрім того, варто зазначити, що для виконання поставлених завдань застосовується як писемний, так і усний переклад. Для забезпечення успішної міжкультурної та політичної комунікації на міжнародних заходах, конференціях, семінарах, засіданнях, мистецьких заходах тощо доцільним є усний синхронний і послідовний переклад, а для закріплення домовленостей на папері й укладення контрактів тощо принагідним є письмовий переклад [14]. Отже, перед перекладачем постає складне завдання,

а саме: бути обізнаним у численних сферах життя як рідної країни, так і іноземної держави, уміти відповідним чином усувати труднощі у спілкуванні, забезпечувати кваліфікований як усний, так і писемний переклад.

У сучасному високотехнологічному світі спостерігаються значні зміни, які суттєво впливають на переклад. Глобалізація, технологічні інновації, значні зміни в міжнародній політиці, поява різних платформ для комунікації відкривають нові можливості та ставлять серйозні виклики перед перекладачами-професіоналами.

Розвиток технологій, таких, наприклад, як автоматизовані системи перекладу і штучний інтелект (далі – ШІ), суттєво впливає на переклад у сфері міжкультурної і політичної комунікації. Інструменти на базі ШІ, як-от Google Translate, DeepL тощо, значно прискорюють процес перекладу, але ці переклади потребують контролю людини, особливо щодо політичного чи чутливого контексту.

Іншим чинником, який має значний вплив на переклад у міжкультурному та політичному діалозі, є розвиток соціальних медіа. Примітним є той факт, що міжнародні політичні лідери та державні діячі активно використовують ці платформи для спілкування із громадськістю по всьому світу, коли поширюють свої заяви й інші тексти. Усе це створює нові виклики для перекладачів.

Мультимодальне середовище у вигляді популярних нині відео, мемів, графічних зображень ставить свої вимоги перед перекладачем. Значного поширення набуває мультимодальний підхід до перекладу, що передбачає відтворення не лише вербального компоненту, а й невербального – у вигляді візуальних зображень, міміки, жестів, інтонації.

Зміни в міжнародній політиці, зокрема зростання конфліктів і політичної поляризації у світі, ставлять перед перекладачами важливі етичні питання. Переклад політичних документів потребує високого ступеня політичної нейтральності, особливо в контексті міжнародних конфліктів і дипломатичних переговорів. Отже, перекладачі, які працюють із політичними текстами, повинні зберігати нейтральність і етичну обережність, щоб уникнути маніпуляцій через мову.

**Висновки.** Підсумовуючи, важливо зазначити, що переклад у галузі міжкуль-

турної політичної комунікації має величезний потенціал для розвитку й удосконалення, оскільки він все більше інтегрується в новітні технології, міжнародні платформи та глобальні стратегії. Сучасні виклики, як-от потреба в точності, нейтральності, розумінні культурних і політичних контекстів, а також етичні питання сприяють розвитку

нових підходів і технологій, які можуть внести зміни в сутність перекладацької діяльності. Зокрема, науковці та практики в галузі перекладу зосереджують увагу на розвитку машинного перекладу, мультимодальних стратегій, міжкультурної компетентності перекладачів, а також нових інструментів для роботи у кризових ситуаціях.

### Література:

1. Бондаренко О., Бондаренко К. Постредагування машинного перекладу як складова послуги локалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2024. № 66. С. 216–219.
2. Бондаренко О., Бондаренко К. Сервіс-орієнтовані компетентності в українських програмах підготовки перекладачів та локалізаторів. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Т. 1. Вип. 34. С. 162–167.
3. Бондаренко О., Бондаренко К. Професійний профіль перекладача-локалізатора в українських програмах підготовки перекладачів. *Наукові записки*. Серія «Філологічні науки». Вип. 1 (204). Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 13–23.
4. Rebrii O., Bondarenko Ie., Rebrii I. Translating artlangs: the clash of worldviews. *Cognition, communication, discourse*. 2022. № 24. P. 68–77.
5. Rebrii O. Visualization as a Mechanism of Problem-solving in Translation: Experimental Approach. *Text – Image – Music: Crossing the Borders*. Berlin : Peter Lang GmbH, 2021. Vol. 19. P. 419–432.
6. Onyshchak H., Koval K., Vazhenina J., Bakhov S., Povoroznyuk R., Devitska A. Cognitive and neurolinguistic aspects of interpreting. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience (BRAIN)*. 2021. Volume 12. Issue 4. P. 224–237.
7. Baker M. In other words : a Coursebook on Translation. Routledge, 2011. 352 p.
8. Звідки походять деякі жести й чи означають вони те саме в різних культурах. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-58357458>.
9. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/politichnij-dialog/politichnij-dialog-na-vishchomu-rivni>.
10. Дипломатія : навчальний посібник / Л. Корольчук та ін. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2024. 340 с.
11. Висоцький О. Публічна дипломатія. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. 48 с.
12. Сухорольська І., Турчин Я. Громадська дипломатія та демократичний імідж держави : монографія. Львів : Видавництво Тараса Сороки, 2019. 272 с.
13. Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. 560 с.
14. Максимов С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). *Теорія та практика перекладацького аналізу тексту*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2016. 176 с.

### References:

1. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2024). Postredahuvannia mashynnoho perekladu yak skladova posluhy lokalizatsii [Postediting of machine translation as a part of localisation]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriiia "Filolohiia", № 66. S. 216–219.
2. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2024). Servis-oriiientovani kompetentnosti v ukrainskykh prohramakh pidhotovky perekladachiv ta lokalizatoriv [Service oriented competences in Ukrainian programmes of translators and localizers training]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Uzhhorod: Vydavnychiy dim "Helvetyka". T. 1, vyp. 34. S. 162–167.
3. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2023). Profesiinyi profil perekladacha-lokalizatora v ukrainskykh prohramakh pidhotovky perekladachiv [Professionsl profile of transaltors localizers in Ukrainian translators training programmes]. *Naukovi zapysky*. Seriiia "Filolohichni nauky". Vypusk 1 (204). Kropyvnytskyi: Vydavnychiy dim "Helvetyka". S. 13–23.
4. Rebrii, O., Bondarenko, Ie., & Rebrii I. (2022). Translating artlangs: the clash of worldviews. *Cognition, communication, discourse*. № 24. P. 68–77.
5. Rebrii, O. (2021). Visualization as a Mechanism of Problem-solving in Translation: Experimental Approach. *Text – Image – Music: Crossing the Borders*. Berlin: Peter Lang GmbH. Vol. 19. P. 419–432.

6. Onyshchak, H., Koval, K., Vazhenina, J., Bakhov S., Povoroznyuk, R., & Devitska, A. (2021). Cognitive and neurolinguistic aspects of interpreting. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. Volume 12. Issue 4. Pp. 224–237.
7. Baker, M. (2011). *In other words: A Coursebook on translation*. Routledge, 352 p.
8. Zvidky pokhodiati deiaki zhesty y chy oznachaiut vony te same v riznykh kulturakh [What is the origin of some signs and do they have the same meaning in different cultures]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-58357458>.
9. Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi [The representative office of Ukraine in the European Union]. Retrieved from <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/politichnij-dialog/politichnij-dialog-na-vishchomu-rivni>.
10. Dyplomatiia. Navchalnyi posibnyk (2024). Korolchuk, L., Baula, O., Halaziuk, N., Zelinska, O., Kravchuk, P., Liutak, O., Savosh, L., Urban, O. [Diplomacy]. Luts'k: PP "Volynska drukarnia". 340 s.
11. Vysotskyi, O. (2020). *Publichna dyplomatiia* [Public diplomacy]. Dnipro: SPD "Okhotnik", 2020. 48 c.
12. Sukhorolska, I., & Turchyn, Ya. (2019). *Hromadska dyplomatiia ta demokratychnyi imidzh derzhavy: monohrafiia* [The public diplomacy and democratic image of a state]. Lviv: Vydavnytstvo Tarasa Soroky. 272 s.
13. Sharov, O. (2019). *Ekonomichna dyplomatiia: osnovy, problemy ta perspektyvy*. [Economic diplomacy: fundamentals, problems and perspectives]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 2019. 560 s.
14. Maksimov, S. (2016). *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy)* [Practical translation course (English and Ukrainian languages)]. Teoriia ta praktyka perekladatskoho analizu tekstu. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 176 s.